

Dariusz Borek

"Formulario commentato del processo penale canonico", Claudio Papale, Città del Vaticano 2010 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 55/3, 178-183

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Claudio Papale, *Formulario commentato del processo penale canonico*, Città del Vaticano 2012, ss. 268

Oblicze kanonicznego prawa karnego uległo zmianie w ciągu ostatnich kilkadziesiąt lat. Było to spowodowane głównie promulgacją nowych zbiorów kanonicznego prawa powszechnego w postaci Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku oraz Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich w 1990 roku. W sposób szczególny jednak prawo karne kanoniczne zyskało na aktualności w ostatnich latach, do czego przyczyniła się niestety m.in. fala doniesień o przestępstwach przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu popełnianych przez ludzi Kościoła, duchownych i zakonników z małoletnimi. Kościół, broniąc swojego porządku prawnego, a w sposób szczególny mając na uwadze dobro osób będących ofiarami wspomnianych przestępstw, starał się zawsze podejmować stosowne działania. W sposób szczególny na uwagę zasługują tutaj dwa dokumenty: po pierwsze motu proprio *Sacramentorum Sanctitatis Tutela* z 2001 roku, wraz ze zmianami i uzupełnieniami tegoż dokumentu dokonany w późniejszym czasie; i po drugie *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis* z 2010 roku, które to normy stanowią uzupełnienie i modyfikację norm z 2001 roku. W obydwu dokumentach jest mowa o najcięższych przestępstwach (nie tylko w materii *de sexto*) zastrzeżonych Kongregacji Nauki Wiary, wraz z podaniem sposobu postępowania w przypadku ich zaistnienia. W związku z dokonywanymi zmianami konieczne okazuje się opracowywanie nowych podręczników, które przedstawiałyby zagadnienia z zakresu prawa karnego kanonicznego oraz procesu karnego kanonicznego nie tylko w sposób całościowy i systematyczny, ale które brałyby pod uwagę także uzupełnienia, jakie w tej materii zostały wprowadzone przez Kościół od czasu promulgowania Kodeksu w 1983 roku oraz stanowiłyby pomoc w praktycznym stosowaniu norm, zarówno substancjalnych jak i procesowych. Odpowiedzią na takie praktyczne zapotrzebowanie jest właśnie książka Claudio Papalego *Formulario commentato del processo penale canonico*, Città del Vaticano 2012, ss. 268. Claudio Papale jest wykładowcą prawa karnego i procedury karnej na Wydziale Prawa

Kanonicznego Papieskiego Uniwersytetu Urbanianum w Rzymie. Jest także pracownikiem Kongregacji Nauki Wiary w sekcji dyscyplinarnej. Oprócz recenzowanej pozycji opublikował także: *Il diritto alla vita e il magistero di Giovanni Paolo II. Profili giuridici* w 2006 roku oraz *Il processo penale canonico* w 2007 roku.

Książka *Formulario commentato del processo penale canonico* autorstwa Claudio Papalego składa się z wprowadzenia, wykazu skrótów, sześciu merytorycznych rozdziałów oraz aneksu.

Autor już we wstępie wyjaśnia cel, dla którego doszło do opracowania omawianej książki. Zgodnie z zamysłem autora chodziło o przełożenie na praktyczny język, w postaci praktycznych formularzy, dyspozycji kanonicznego prawa karnego aktualnie obowiązującego. Faktycznie recenzowana książka to zbiór 173 przykładów (wzorów) formularzy, które powinny być stosowane w przypadku przeprowadzania procesu karnego kanonicznego. Dodatkową zaletą omawianej książki jest opatrzenie poszczególnych formularzy, wprawdzie krótkim, ale rzeczowym komentarzem wyjaśniającym, ułatwiającym właściwe zrozumienie podejmowanych działań.

Zasadniczy trzon recenzowanej książki opiera się na strukturze procesu karnego kanonicznego, jaką przewiduje aktualny Kodeks prawa kanonicznego z 1983 roku. Rozdział pierwszy został poświęcony pierwszej fazie procesu karnego kanonicznego, a więc dochodzeniu wstępnemu. W rozdziale pierwszym autor zamieścił siedemnaście formularzy możliwych do zastosowania na etapie dochodzenia wstępnego. Oprócz przykładowych dekretów i innych pism, jakie muszą bądź mogą mieć miejsce na etapie dochodzenia wstępnego (przykładowo: doniesienie o przestępstwie; mianowanie sędziego śledczego oraz notariusza; dekrety wszczęcia procesu karnego oraz wyboru sposobu procedowania), autor zawarł w tym rozdziale także przykładowe formularze dotyczące upomnienia kanonicznego oraz nakazu karnego. Upomnienie pozostaje w ścisłym związku z dochodzeniem wstępnym, gdyż stosuje się je wobec osoby, która znajduje się w bardzo bliskiej okazji popełnienia przestępstwa lub wobec tego, na kogo w wyniku przeprowadzonego dochodzenia pada poważne podejrzenie popełnienia przestępstwa (kan.

1339 § 1). Także nakaz karny, jako polecenie wykonania czegoś lub zaniechania czegoś, szczególnie celem przynaglenia do zachowania ustawy, pod groźbą określonej sankcji karnej (por. kann. 49, 1319), może być następstwem przeprowadzonego dochodzenia wstępnego. Rozdział drugi to z kolei dziewięć formularzy stosowanych w przypadku przeprowadzania procesu karnego kanonicznego na drodze administracyjnej. Także i w tym rozdziale autor zamieścił przykłady dekretów i pism, które muszą być sporządzone (przykładowo: dekret mianowania asesorów i notariusza; dekret wezwania oskarżonego; dekret uniewinniający lub skazujący oskarżonego). Ponadto został przedstawiony formularz dekretu, jaki należy zastosować w przypadku deklaracji kary ekskomuniki *latae sententiae*. Przykładowa formuła, jak wyjaśnia autor, została zamieszczona w nawiązaniu do przestępstwa odejścia od wiary, o którym traktuje kan. 1364. Zgodnie bowiem z art. 2 § 2 Norm z 2010 roku (*Normae de delictis reservatis*) to właśnie do Ordynariusza należy: albo zwolnienie (*si casus ferat*) z kary ekskomuniki *latae sententiae* zaciągniętej za powyższe przestępstwo, albo procedowanie, czy to na drodze administracyjnej, czy sądowej w celu deklarowania takiej kary. Oprócz procesu karnego na drodze administracyjnej istnieje także, jako preferowany, sądowy sposób wymiaru bądź deklarowania kar w Kościele. Proces karny na drodze sądowej, ze względu na swoją strukturę, bardziej rozbudowaną w porównaniu z procesem karnym na drodze administracyjnej, wymaga większej liczby interwencji w postaci różnego rodzaju dekretów i pism. Z tego też powodu w rozdziale trzecim recenzowanej pracy znajdujemy trzydzieści formularzy poświęconych temu zagadnieniu. Autor podaje zatem wzory formularzy różnych dekretów i pism ze szczególnym uwzględnieniem na przykład takich momentów jak: przyjęcie skargi oskarżającej, odrzucenie skargi oskarżającej i rekurs przeciwko takiemu odrzuceniu; zmiana tytułów kontrowersji; mianowanie adwokatów i ich odwołanie oraz rezygnacja; rezygnacja z instancji; wyrok i apelacja od niego. Na jakimkolwiek etapie procesu, celem uniknięcia zgorzenia oraz dla ochrony wolności świadków i gwarancji wymiaru sprawiedliwości, istnieje możliwość zastosowania odpowiednich środków ostrożności. Tyimi środkami mogą być: oddalenie oskarżonego od

świętej posługi lub jakiegoś urzędu i zadania kościelnego oraz nakaz lub zakaz pobytu w jakimś miejscu lub na określonym terytorium. Decyzje o konieczności zastosowania takich środków podejmuje ordynariusz po wysłuchaniu promotora sprawiedliwości i wezwaniu oskarżonego (kan. 1722). Ponieważ środki te mogą być, jak się wydaje, stosowane także w trakcie procesu na drodze administracyjnej, wzór formularza dekretu zarządzającego zastosowanie tychże środków może mieć także zastosowanie w trakcie postępowania na drodze administracyjnej. Rozdział czwarty recenzowanej pozycji to sześćdziesiąt jeden formularzy związanych bezpośrednio z przepisami o procesie w ogólności oraz o procesie spornym zwyczajnym. W książce zajmującej się praktyczną stroną procesu karnego kanonicznego nie mogło bowiem zabraknąć miejsca na normy dotyczące procesu w ogólności i procesu spornego zwyczajnego. Konieczność odwołania się do powyższych norm wynika wprost z dyspozycji, jaką znajdujemy w kan. 1728 § 1, zgodnie z którą w procesie karnym kanonicznym należy stosować – *nisi rei natura obstet* – kanony o procesie w ogólności i o zwyczajnym procesie spornym. Pośród kodeksowych norm dotyczących procesu karnego kanonicznego znajdują się także dyspozycje dotyczące skargi o naprawienie szkód. Kodeks prawa kanonicznego temu zagadnieniu poświęca oddzielny rozdział, tj. kann: 1729-1731. Rozdział piąty recenzowanej pracy to pięć formularzy możliwych do zastosowania właśnie w przypadku wniesienia takiej skargi przez stronę poszkodowaną przestępstwem. W rozdziale piątym znajdujemy zatem następujące wzory dekretów i pism: skarga o naprawienie szkód; dekret przyjęcia skargi; dekret połączenia apelacji; dekret odłożenia procesu o naprawienie szkód; wyrok o naprawienie szkód wydany po wyroku karnym. Ostatni, szósty rozdział omawianej książki to zbiór pięćdziesięciu jeden formularzy związanych z postępowaniem w przypadku przestępstw zastrzeżonych Kongregacji Nauki Wiary. Zgodnie z art. 8 Norm *de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis* cytowana Kongregacja jest Najwyższym Trybunałem Apostolskim dla Kościoła łacińskiego i dla katolickich Kościołów wschodnich w sprawie sądenia przestępstw jej zarezerwowanych. Sposób postępowania w przypadku przestępstw zarezerwowanych Kongregacji Nauki

Wiary jest określony przez samą Kongregację (art. 16). Ordynariusz, ilekroć otrzyma przynajmniej prawdopodobną wiadomość o którymś z przestępstw *Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis*, powinien przeprowadzić dochodzenie (por. kann. 1717-1719), a następnie przekazać sprawę tejże Kongregacji, która zdecyduje, czy sama zajmie się sprawą, czy też zleci jej realizację zainteresowanemu Ordynariuszowi, przekazując mu przy tym odpowiednie normy. Rozdział szósty recenzowanej pozycji to zatem wyczerpujący zbiór dekretów i pism do realizacji ze strony ordynariusza, samej Kongregacji czy też innych uczestników postępowania, łącznie ze wzorami reskryptów wydalenia ze stanu duchownego i dyspensy od celibatu.

Całość opracowania kończy załącznik, w którym zostały zawarte dla porównania normy *de gravioribus delictis* z 2001 roku oraz normy *de delictis reservatis* z 2010 roku. Zestawienie obok siebie cytowanych norm pozwala na szybkie i łatwe dostrzeżenie podobieństw oraz różnic, a zatem także zmian wprowadzonych w normach z 2010 roku. Dla ułatwienia nowości wprowadzone w normach z 2010 roku zostały zaznaczone tekstem pogrubionym. Dużym udogodnieniem i pomocą jest także zamieszczenie na końcu omawianej książki zestawienia poszczególnych kanonów (KPK/1917, KPK/1983, KKKW/1990) i artykułów (*Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis*) wraz z podaniem numeracji poszczególnych formularzy, do których mają one zastosowanie.

Podsumowując recenzowane dzieło, należy stwierdzić, że czytelnik dostaje do ręki bardzo dobrze opracowany praktyczny podręcznik z zakresu procesu karnego kanonicznego. Zaletą tego podręcznika jest bez wątpienia duża wartość merytoryczna, ale przede wszystkim praktyczna strona przedstawianych zagadnień w świetle najnowszych dokumentów Kościoła z zakresu procesu karnego kanonicznego. Książka, zgodnie z założeniem samego autora, stanowi doskonałe praktyczne narzędzie nie tylko dla pasterzy Kościoła czy osób zajmujących się zawodowo prawem kanonicznym, ale także dla tych, którzy odbywają studia z zakresu prawa kanonicznego albo są zainteresowani życiem Kościoła i sprawami prawnymi w ogólności. Recenzowana pozycja jest trafną

odповідzią na lukę, z jaką w zakresie *prassi* procesowej karnej mieliśmy do tej pory do czynienia. Jeżeli dodatkowo uzupełnimy recenzowaną pozycję o lekturę wcześniejszej książki tego samego autora pt. *Il processo penale canonico* z 2007, to uzyskamy doskonałe narzędzie teoretyczno-praktyczne z zakresu procesu karnego kanonicznego.

o. Dariusz Borek, O.Carm.

Uchwały pierwszego synodu diecezji toruńskiej. Prawo partykularne Kościoła Toruńskiego, „Bernardinum”, Toruń 2011, ss. 531.

Utworzona bullą Jana Pawła II *Totus tuus Poloniae populus* z 25 marca 1992 roku diecezja toruńska doczekała się swojego pierwszego synodu, który – po kilkuletnim przygotowaniu – rozpoczął się 23 czerwca 2007 roku i trwał do 20 listopada 2010 roku. Jego celem, jak zaznaczył biskup toruński Andrzej Suski, było „pełniejsze dostosowanie działalności duszpasterskiej do wymogów nowej ewangelizacji oraz ustanowienie kościelnego prawa partykularnego według norm Kodeksu Prawa Kanonicznego, zaleceń Stolicy Apostolskiej i postanowień II Polskiego Synodu Plenarnego”¹.

Zgodnie z Regulaminem prac synodu ustanowione komisje problemowe (pięć) i w ich obrębie podkomisje tematyczne (trzydzieści) przygotowały projekty statutów i aneksów w zakresie zagadnień zleconych przez Komisję Główną. Komisja Redakcyjna (przewodniczącym był ks. Andrzej Wawrzyniak), po odbyciu sesji plenarnych, przygotowała projekt statutów i aneksów, zatwierdzony następnie i promulgowany przez biskupa toruńskiego 27 czerwca 2011 roku. Uchwały te weszły w życie 25 marca 2012 roku.

W obradach synodu uczestniczyły 154 osoby, w tym 35 wiernych świeckich. Wypracowane przez poszczególne komisje problemowe pro-

¹ Biskup toruński, *Dekret zwołujący pierwszy synod diecezji toruńskiej*, w: *Uchwały pierwszego synodu diecezji toruńskiej. Prawo partykularne Kościoła Toruńskiego*, Toruń 2011, s. 493.